

شناسایی عوامل مؤثر در طراحی الگوی جامع دوره حرفه‌ای فوتبال در ایران

ابراهیم شکوری شوره دلی^۱

رضا نیک بخش^۲

فریده شریفی فر^۳

فرشاد تجاری^۴

10.22034/SSYS.2022.775

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۸/۰۲/۳۰

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۸/۰۳/۲۷

شواهد حاکی از این است که در سال های اخیر فوتبال به رشته ای پر طرفدار بدل شده است. از این رو، مدیران به دلیل دردست نداشتن طرحی جامع، برای دوره حرفه‌ای فوتبال و توسعه منابع انسانی در این حوزه با چالش هایی رو به رو هستند. هدف از انجام این پژوهش، شناسایی عوامل مؤثر در طراحی الگوی جامع دوره حرفه‌ای در ایران است. این پژوهش از نوع پژوهش های کاربردی است و به روش کیفی با استفاده از نظریه پردازی داده بنیاد انجام پذیرفته است. برای شناسایی عوامل اصلی ابتدا با استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای و مطالعه مقالات مرتبط، زوایای اصلی روشن شد. سپس با استفاده از مصاحبه، عوامل اصلی شناسایی گردید. جامعه آماری تحقیق متشکل از ۷ مربی، ۷ داور و ۱۶ بازیکن بود. شرکت کنندگان به گونه‌ای انتخاب شدند تا طیف وسیعی از اطلاعات مربوط به تجربه دوره حرفه‌ای در فوتبال قابل شناسایی و استخراج باشد. این افراد با استفاده از روش غیر

۱- دانشجوی دکترای مدیریت ورزشی، دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

۲- دانشیار، گروه مدیریت ورزشی، دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

E-mail: R_nikbakhsh@azad.ac.ir

۳- دانشیار، گروه مدیریت ورزشی، دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

۴- استاد تمام، گروه مدیریت ورزشی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

تصادفی، گلوله برفی انتخاب شدند و به صورت تک تک در محل کارشان مورد مصاحبه قرار گرفتند. تعداد افراد انتخابی براساس اشباع نظری ادامه یافت با آن که از نفر ۲۱ به بعد با موارد تکراری برخورد شد، اما مصاحبه تا نفر ۳۰ به منظور اطمینان از یافته‌ها ادامه پیدا کرد. سپس داده‌ها با استفاده از کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی تجزیه و تحلیل شدند. در نهایت ۷ مقوله (عوامل سازمانی، عوامل دولتی، عوامل فردی، عوامل رفتاری، عوامل انگیزشی، روابط میان منابع انسانی و پیامد)، ۱۲ مفهوم (امکانات و تسهیلات، منابع انسانی، ساختار مالی، برنامه ریزی و مدیریت، نقش دولت‌مردان، نقش خانواده، نقش فرد، رفتارهای اکتسابی در طول دوره، ایجاد انگیزه در طول دوره حرفه‌ای، ارتباط افراد با یکدیگر، پیامدهای منفی و پیامدهای مثبت) و ۱۱۴ عامل مهم در ارائه الگوی جامع فوتبال حرفه‌ای یافت شد.

پیشنهاد می‌گردد که این عوامل در طراحی الگوی دوره حرفه‌ای فوتبال به کار گرفته شوند و مسئولان در جهت بهبود و توسعه وضعیت منابع انسانی و شرایط دوره حرفه‌ای گام بردارند.

واژگان کلیدی: گذار شغلی، بازنشستگی ورزشی، فوتبال حرفه‌ای، توسعه و بهبود منابع انسانی.

مقدمه

در دهه اخیر حرفه‌ای سازی فوتبال به عنوان یکی از پرطرفدارترین ورزش‌های جهان، چالش بزرگ سازمان‌ها و مدیران ورزش ایران بوده است. دوره حرفه‌ای شامل مراحل می گردد که فرد تصمیم به ورود در دوره حرفه‌ای می گیرد و مسیری را در طول دوره طی می کند و در نهایت از دوره خارج می گردد. اصطلاح "دوره حرفه‌ای"^۱ برای اشاره به «سرنوشت یک انسان که چرخه زندگی وی در یک دوره زمانی خاص در یک جامعه خاص رقم می خورد» به کار می رود (هارل^۲، ۱۹۷۵: ۴۶۳). فرآیندی که فرد به دوره حرفه‌ای خاصی وارد می شود و در آن پیشرفت می کند، به وسیله ویژگی‌های زمینه‌ای و هنجارهای سنی و جنسی شکل می گیرد (هاستینگ، کارت و میر^۳، ۱۹۸۹). رزنبرگ^۴ (۱۹۸۰) و سلملا^۵ (۱۹۹۴) معتقدند که دوره حرفه‌ای در ورزش می تواند به عنوان گونه فشرده‌ای از تجربه یک شغل عادی در نظر گرفته شود. "دوره حرفه‌ای ورزشی"^۶ به عنوان توالی مراحل و گذارهایی که شامل شروع و ادامه مشارکت ورزشکاران در ورزش رقابتی سازمان یافته^۷ و پایان یافتن آن به صورت اختیاری یا اجباری است تعریف می شود (ویلن و لاوللی^۸، ۲۰۰۴). تفاوت عمده حرفه ورزشی با حرفه‌های رسمی دیگر، عدم اطمینان^۹ و ناامنی^{۱۰} آن است؛ بدین معنا که ورزشکار ممکن است در اثر آسیب دیدگی جدی یا عدم گزینش به صورت اجباری از دوره ورزشی خود برکنار شود و این ویژگی‌ها، دوره حرفه‌ای ورزشی را در مقایسه با سایر مشاغل منحصر به فرد می سازد (مکفرسون^{۱۱}، ۱۹۷۸: ۵۲). با این حال، برخی از ورزشکاران که در قبال حرفه ورزشی خود احساس ناامنی می کنند، ممکن است ترجیح دهند تا "دوره‌های حرفه‌ای دوگانه"^{۱۲} را تجربه نمایند. مفهوم دوره‌های حرفه‌ای دوگانه برای ورزشکاران، به چالش ترکیب حرفه ورزشی با تحصیل یا شغل غیرورزشی مانند "ورزشکاران دانش آموز/ دانشجو"^{۱۳} اشاره دارد و این چالش دغدغه اصلی بسیاری از ورزشکاران به شمار می رود (ریبا و همکاران^{۱۴}، ۲۰۱۵: ۱۲۵). ناتوانی در ایجاد تعادل بهینه بین دوره حرفه‌ای دوگانه و عدم سازگاری با این شرایط، احتمال عدم موفقیت در ورزش حرفه‌ای یا به همان اندازه عدم موفقیت در تحصیل/ کار را ایجاد خواهد نمود (استمبولووا و همکاران^{۱۵}، ۲۰۱۵). با این حال، در فوتبال حرفه‌ای جهان، به عنوان مثال در لیگ حرفه‌ای آلمان (بوندسلیگا^{۱۶})، بازیکنان در ابتدای دوره حرفه‌ای خود با موقعیت تصمیم‌گیری در خصوص خروج از مدرسه و تمرکز روی فوتبال مواجه هستند و اغلب انتخاب گزینه خروج از تحصیل توسط مزایای بالقوه مورد

1. Career
2. Haerle
3. Hastings, Kurth, & Meyer
4. Rosenberg
5. Salmela
6. Athletic Career
7. Organized Competitive Sport
8. Wylleman & Lavallee
9. Uncertainty
10. Insecurity
11. McPherson
12. Dual Careers
13. Student Athletes
14. Ryba
15. Stambulova
16. Bundesliga

انتظار از دوره حرفه‌ای ورزشی و قضاوت درباره احتمال دستیابی به دوره حرفه‌ای مورد دلخواه توجیح می‌شود که ورزشکاران را در معرض خطر قرار می‌دهد (اشمیت و همکاران^۱، ۲۰۱۷). اخیراً در اتحادیه ورزش کمیسیون اروپا مسأله ارائه حمایت‌های سازمان‌یافته در قالب برنامه‌ها و طرح‌های حمایتی مختلف را مورد تأکید قرار گرفته و خط مشی‌هایی به سازمان‌های ورزشی برای اتخاذ سیاست‌های مناسب برای حمایت از ورزشکاران ارائه شده است تا از این طریق، برنامه‌های توسعه ورزش توسط سازمان‌ها با مسئولیت‌پذیری اجتماعی بیشتری در قبال منابع انسانی درگیر در ورزش قهرمانی و حرفه‌ای اجرا شود (کمیسیون اروپا^۲، ۲۰۱۲). به عبارت دیگر، سازمان‌های ورزشی نه تنها باید برای توسعه و بهبود منابع انسانی خود در زمینه ورزش برنامه‌های مدون و مشخصی داشته باشند، بلکه برای آمادگی آنان برای خروج از ورزش نیز باید برنامه‌های معین و حمایت‌های سازمان‌یافته‌ای را فراهم نمایند تا آسیب‌های ناشی از برکنار شدن از ورزش حرفه‌ای را به حداقل رسانند. به عنوان مثال، از جمله اقدامات حمایتی در بخش مشاوره و آموزش، اجرای برنامه‌های توسعه ورزشکاران از قبیل “برنامه‌های توسعه فردی^۳”، “برنامه‌های توسعه شغلی^۴” و “برنامه‌های توسعه زندگی^۵” می‌باشند که به صورت نظام مند در بسیاری از کشورهای توسعه‌یافته با هدف توسعه و بهبود ورزشکاران برای “برنامه‌ریزی حرفه‌ای^۶” مطلوب و تعیین “مسیر حرفه‌ای^۷” مناسب به‌ویژه در مقاطع‌گذار دوره ورزشی ارائه می‌شود و لازم است تا این برنامه‌ها نیز در ایران مدنظر قرار گیرند. پژوهش این مهم در گام اول نیازمند شناسایی الگوی دوره حرفه‌ای در فوتبال و تعیین دوران‌گذار آن‌هاست که پژوهش حاضر نیز بر این امر مهم تمرکز شده است (استمبولووا و ریبا^۸، ۲۰۱۳؛ لاواللی و ویلمن^۹، ۲۰۰۰: ۴). با توجه به این که در دهه اخیر حرفه‌ای سازی فوتبال به عنوان یکی از پرتعدادترین ورزش‌های جهان، چالش بزرگ سازمان‌ها و مدیران ورزش ایران بوده است، صرف نظر از میزان توفیق دست اندرکاران فوتبال ایران در مسیر حرفه‌ای سازی این رشته ورزشی، نیروی انسانی عده‌ای اعم از ورزشکاران، مربیان و داوران با انگیزه وارد شدن به فوتبال حرفه‌ای در تلاش مستمر بوده‌اند. در این بین این سوال مطرح است که چند درصد از نیروی انسانی درگیر در فوتبال، موفق به حضور در فوتبال حرفه‌ای ایران شده‌اند؟ و چند درصد از این نیروی انسانی پس از صرف زمان و منابع مالی چشمگیر، بدون توفیق از فوتبال کناره‌گیری کرده‌اند؟ از یک سو کمبود نظام‌های کارآمد برای استعدادیابی، استعدادپروری و نخبه‌پروری و توجه به بازنشستگی فعالان در سه حوزه بازیکن، مربی و داور، از سوی دیگر دیدگاه مصرف‌گرایانه سازمان‌های ورزشی به نیروی انسانی ممکن است بستری را فراهم سازد که در آن نه تنها استعدادها قادر به کشف شدن نیستند، بلکه در آن، استعدادها به درستی پرورش نیافته و حتی پس از طی شدن دوران اوج، منابع انسانی بدون

1. Schmidt
2. European Commission
3. Personal Development Programs
4. Career Development Programs
5. Life Development Programs
6. Career Planning
7. Career Path
8. Stambulova & Ryba
9. Lavallee & Wylleman

حمایت سازمانی لازم در جامعه رها می‌شوند. اگرچه آمار رسمی یا پژوهش نظام مندی در زمینه مشکلات نیروی انسانی برکنار شده یا بازنشسته در ایران وجود ندارد، اما نتایج مطالعات خارجی حاکی از آن است که با وجود نظام‌های کارآمد حرفه‌ای، نزدیک به ۲۸ درصد از ورزشکاران هنگام خروج از ورزش دچار مشکلات مختلفی بوده‌اند. دلیل این امر آن است که اکثریت ورزشکاران برنامه‌ای برای توسعه قابلیت‌ها و جایگزین‌های شغلی خارج از زمینه ورزش ندارند و یا آن را تا زمان کناره‌گیری از ورزش به تعویق می‌اندازند که این امر سبب می‌شود تا ورزشکار هنگام کناره‌گیری یا بازنشستگی فاقد آمادگی لازم برای ورود به دنیای غیرورزشی باشد و از این رو، نسبت به مشکلات شغلی، مالی و روان‌شناختی آسیب‌پذیر باشد (لالی و کر، ۲۰۰۵: ۲۷۵). در حال حاضر مسیر کلی دوره حرفه‌ای برای فردی که تصمیم به ورود به دوره حرفه‌ای را دارد مشخص نیست و هیچ تضمینی هم برای موفقیت در این دوره و آینده مطلوب وجود ندارد به این منظور ارائه الگوی جامع دوره حرفه‌ای از اهمیتی دوچندان برخوردار است و به این منظور هدف از انجام این پژوهش شناسایی عوامل مؤثر در ورود به دوره حرفه‌ای فوتبال، ویژگی‌های اصلی و برجسته‌ای که این دوره حرفه‌ای باید دارا باشد و اثرات و پیامدهای ناشی از دوره حرفه‌ای است.

تا کنون تحقیقات بی‌شماری در زمینه ارکان دوره حرفه‌ای در سراسر جهان صورت گرفته است، زیرا دوره حرفه‌ای، بخش عمده‌ای از زندگی افرادی که وارد رشته حرفه‌ای می‌شوند، است، اما پژوهشی که به صورت کامل ارائه دهنده عوامل مؤثر در طراحی دوره حرفه‌ای در فوتبال باشد، صورت نگرفته است. صوفی و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان «تحلیل محیط حرفه‌ای ورزش کشور»، نتیجه گرفتند که وضعیت حرفه‌ای ورزش کشور در موقعیت راهبردی محافظه کارانه قرار دارد. با اهمیت ترین نقطه قوت حضور تماشاگران ورزشی و ضعف عمیق در فقدان برنامه تیم‌های پایه‌ای در باشگاه‌ها وجود دارد. صالحی (۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان «تجربیات دوران کناره‌گیری ورزشکاران بازنشسته ایرانی»، بیان کرد که اغلب شرکت کنندگان در دورانی که ورزش حرفه‌ای را کنار گذاشته‌اند، با مشکلات زیادی روبه‌رو شده‌اند، اما این مشکلات در افرادی که داوطلبانه کناره‌گیری کرده و به اهداف خود دستیافته‌اند تا حدی کمتر و قابل کنترل تر بوده است. نقوی و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان «شناسایی حوزه‌ها و عوامل مؤثر بر شکل‌دهی رفتارهای اجتماعی ورزشکاران حرفه‌ای»، هشت مقوله اقتصادی، سازمانی، سیاسی، فرهنگی و اخلاقی، فنی، اجتماعی، قوانین و مقرران ورزشی و عوامل درونی شکل‌دهی رفتار، شناسایی شدند و بیان کردند که این عوامل نقش به‌سزایی در موفقیت آمیز بودن دوره حرفه‌ای افراد ایفا می‌کند. پورکیانی و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان «تحلیل اثرگذاری ورزش حرفه‌ای و قهرمانی بر توسعه ورزش»، نتیجه گرفتند که در ورزش حرفه‌ای، اولویت بیشتر از آن توسعه نظام استعدادیابی و پرورش ورزشکاران مستعد در توسعه ورزش می‌باشد. براین اساس، لزوم توجه ویژه به نظام آموزشی کشور به منظور پرورش استعدادها و ورزشکاران در جهت ایجاد زیرساخت‌های ورزشی مناسب و ضروری به نظر می‌رسد. هاشمی افسوس و همکاران (۱۳۹۴) در پژوهشی با عنوان «بازنشستگی ورزشی»، چهار حوزه اصلی مشکلات بازنشستگی پس از خروج از دوره حرفه‌ای، مرتبط با سلامتی، مرتبط با شغل، خودپنداره‌ای و روحی و اجتماعی را شناسایی کردند و نتیجه گرفتن که تمامی عوامل بر بازنشستگی حرفه‌ای فرد اثرگذارند و پیشنهاد کردند که سازمان‌های ورزشی برنامه‌هایی را برای سلامت و مشاغل افراد پس از بازنشستگی در نظر بگیرند. موسوی (۱۳۹۳) در پژوهشی با عنوان «بررسی عوامل مؤثر بر پایان دوره قهرمانی ورزشکاران حرفه‌ای نتیجه گرفتند که تنها ۲۴ درصد از

ورزشکاران پس از کناره‌گیری در کسوت مربی ادامه کار دادند و بقیه کاملاً کناره‌گیری کرده‌اند. باند بازی و بی عدالتی در رقابت‌های انتخابی و حرفه‌ای؛ عدم وجود حمایت‌های مالی مستمر؛ به عنوان مهم‌ترین عوامل شناسایی شدند. پارکر (۱۹۹۴) در پژوهشی با عنوان «تجربه گذار بازیکنان سابق فوتبال دانشگاهی»، گذار از دبیرستان به فوتبال دانشگاهی سطح نخبگی و تغییر در روابطی که بازیکنان با مربیان داشته‌اند، یادگیری رفتارهایی که به طور مثبت قابل انتقال به دنیای واقعی نیست، موضوعات قدرت و کنترل در حاشیه ساختار فوتبال دانشگاهی و رویه‌ای که بازیکنان آن را درک کرده و به آن پاسخ داده و کنترل شده‌اند را مورد بررسی قرار داد. فورچوناتو و مارچنت (۱۹۹۹) در پژوهشی با عنوان «الگوسازی تجربه بازنشستگی اجباری از فوتبال حرفه‌ای»، به واکنش‌های شخصی مانند شکست و اندوه دست یافت که انعکاس دهنده چهار محور بودند: ۱) از دست دادن هویت؛ ۲) کنترل ادراک شده؛ ۳) مسائل مالی؛ و ۴) حمایت اجتماعی. مصاحبه‌شوندگان روایت‌هایی را نقل کردند که آمیخته با شوک، پشیمانی، تلخی، استرس و از دست دادن موقعیت بود. جرینگ (۱۹۹۹) در پژوهشی با عنوان «هویت روایتی در بازیکنان حرفه‌ای فوتبال»، بیان کرد تجربه شغلی بازیکنان نوع خاصی از هویت فردی را شکل می‌دهد که می‌تواند برای بهزیستی آتی آنان مشکل آفرین باشد. سازگاری با بازنشستگی از فوتبال حرفه‌ای و ساختاردهی مجدد هویت فردی چالش قابل توجهی برای بازیکنان به شمار می‌رود. فریک (۲۰۱۲) در پژوهشی با عنوان «عمر دوره دآوری در فوتبال حرفه‌ای»، دریافت که عمر دوره حرفه‌ای داوران به طور عمده توسط عملکرد شغلی پیش‌بینی می‌شود. سن در زمان شروع دوره حرفه‌ای داوران و فشار رقابتی ارتباط منفی با عمر دوره حرفه‌ای داوران دارند؛ طوری که شروع دوره حرفه‌ای در سنین پایین و تجربه فشار رقابتی پایین با عمر حرفه‌ای طولانی‌تر همراه است. کونس (۲۰۱۲) در پژوهشی با عنوان «گذار نقش بازیکنان حرفه‌ای فوتبال»، اشاره کرد که هر فاز از دوره حرفه‌ای به طور مستقیم بر کیفیت گذار به خارج از فوتبال، اثرگذار است. تجربه اشتغال غیرورزشی در فصل‌های استراحت به بازیکنان این اعتماد به نفس را خواهد داد که قادرند خارج از ورزش نیز زندگی و نقش خود را بنا نمایند. اگرچه تحصیل یک مسأله و انتخاب شخصی است اما بازیکنانی که مهارت‌های انضباطی و مدیریت زمان را از طریق تحصیل به دست می‌آورند، چالش کمتری در زندگی بعد از فوتبال حرفه‌ای دارند. بر پایه یافته‌های وسیع این پژوهش، برنامه‌های حمایتی ذیل پیشنهاد شده است: طرح حقوق بازنشستگی، بیمه سلامت دراز مدت برای بازیکنان، طرح راهنمایی و مشاوره فزبندی شده، برنامه‌های کارورزی، تسهیل حمایت مالی ورزشی، تشویق پیشرفت تحصیلی، حذف قراردادهای دو بخشی (حقوق زمان آسیب دیدگی کمتر لحاظ نشود). داکینگ و بولینگر (۲۰۱۴) در پژوهشی با عنوان «تأثیر دستمزد بر طول دوره حرفه‌ای»، دریافتند که پس از کنترل بهره‌وری بازیکنان، افزایش حداقل دستمزد بازیکنان (که با افزایش سال‌های بازی در لیگ ملی فوتبال افزایش می‌یابد) باعث افزایش طول دوره حرفه‌ای بازیکنان فوتبال در ایالات متحده می‌شود. میشل (۲۰۱۵) در پژوهشی با عنوان «هویت در فوتبال حرفه‌ای جوانان»، ابتدا نشان داد که جو فرهنگی باشگاه ۳۰ درصد از واریانس هویت ورزشی بازیکنان جوان فوتبال را تبیین می‌کند. هویت اجتماعی در بازیکنان تازه وارد بالاتر از بازیکنان قدیمی‌تر بود که بیانگر ماهیت هویت‌زادگی جو فرهنگی باشگاه‌های فوتبال است. در بخش دوم، مشاوران برنامه‌های توسعه ورزشکار ویژگی‌های ایده‌آل برای گذار موفق را خودباوری و تعهد بیان کردند (این سازه‌ها مترادف با هویت فردی می‌باشند) در حالی که توصیف مشخصی از شرایط کار، فرهنگ سازمانی باشگاه‌ها و شرایط محیطی داشتند که همگی بر کیفیت گذار اثرگذار هستند. در

بخش سوم، یافته‌ها به صورت روایت‌هایی از بازیکنان گزارش شد که براساس آن استنتاج گردید که داشتن هویت روشن با فراهم کردن انعطاف‌پذیری و پشتکار در لحظه‌های مهم گذار به بازیکنان کمک می‌کند. براساس این مطالعه، پیشرفت دوره حرفه‌ای و پایان دادن موفقیت‌آمیز آن نیازمند توسعه راهبردهای درون باشگاهی و سازمانی مناسب برای ایجاد هویت فردی روشن در بازیکنان جوان است. لوچر (۲۰۱۶) در پژوهشی با عنوان «عوامل اثرگذار بر تجربه بازنشستگی بازیکنان فوتبال حرفه‌ای»، نشان داد که براساس مرور ادبیات عوامل اثرگذار بر تجربه بازنشستگی شامل هویت فردی اولیه، وضعیت سلامت روانی و جسمانی، تصمیم بازنشستگی، معناداری فعالیت بعد از بازنشستگی، وضعیت مالی و منابع حمایتی در دسترس می‌باشند. بازیکنان شرایط متفاوتی را در گذار به خارج از فوتبال حرفه‌ای تجربه می‌کنند. کاسیس و همکاران (۲۰۱۷) در پژوهشی با عنوان «ارتباط ویژگی‌های شخصیتی و توانایی‌های شناختی با موفقیت حرفه‌ای در فوتبال»، دریافتند که تمایل کم به بازیکن اصلی بودن به همراه سرعت بالا در پردازش شناختی اطلاعات به طور معناداری قادر به پیش‌بینی موفقیت حرفه‌ای در فوتبال می‌باشند. مرکل و همکاران (۲۰۱۷) در پژوهشی با عنوان «تأثیر عدم اطمینان فردی بر ویژگی‌های سرمایه انسانی در دوره حرفه‌ای فوتبال»، دریافت بازیکنان ارشد و قدیمی‌تر به طور قابل مقایسه‌ای مطمئن بودند که سرمایه اختصاصی فوتبال‌شان برای رسیدن به دوره حرفه‌ای سودآور کافی خواهد بود، انرژی کم‌تری روی سرمایه انسانی عمومی در مدرسه صرف می‌کنند. عملکرد مورد انتظار فوتبال، برخلاف معمول، اثر مثبتی بر سرمایه انسانی عمومی در مدرسه به همراه داشت. اشمیت و همکاران (۲۰۱۷) در پژوهشی با عنوان «مبادله دوره‌های ورزشی و تحصیلی در بازیکنان حرفه‌ای فوتبال»، عوامل پیش‌بینی‌کننده انتخاب گزینه‌های شغلی پرخطر جوانان در محیط پرقاب و ورزشی را مورد بررسی قرار دادند، جایی که بازیکنان در ابتدای دوره حرفه‌ای خود باید در خصوص خروج از مدرسه و تمرکز روی فوتبال تصمیم‌گیری کنند. انتخاب گزینه پرخطر خروج از تحصیل توسط مزایای بالقوه مورد انتظار از دوره حرفه‌ای ورزشی و قضاوت درباره احتمال دستیابی به دوره حرفه‌ای مورد دلخواه قابل تبیین بود. با توجه به این که در حال حاضر الگوی جامع برای دوره حرفه‌ای فوتبال در ایران در دست نیست و مسیر دوره حرفه‌ای برای منابع انسانی (مربیان، بازیکنان و داوران) چندان روشن نیست، ضروری است که عوامل مؤثر در طراحی الگوی جامع دوره حرفه‌ای در فوتبال شناسایی گردند. هدف از انجام این پژوهش، شناسایی این عوامل با استفاده از افراد خبره و متخصص است.

روش شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نوع پژوهش‌های کیفی است که با استفاده از نظریه‌های داده بنیاد انجام گرفته است و به لحاظ هدف کاربردی است. به منظور شناسایی عوامل مؤثر در الگوی دوره حرفه‌ای فوتبال، ابتدا تجربه دوره حرفه‌ای منابع انسانی در فوتبال اعم از بازیکنان، مربیان و داوران بر پایه راهبرد نظریه مفهوم‌سازی بنیادی مفهوم‌سازی شد. افراد شرکت‌کننده در پژوهش شامل ۷ داور، ۷ مربی و ۱۶ بازیکن هستند. شرکت‌کنندگان به گونه‌ای انتخاب شدند تا طیف وسیعی از اطلاعات مربوط به تجربه دوره حرفه‌ای در فوتبال با توجه به مربیان، بازیکنان و داوران قابل شناسایی و استخراج باشد (بازیکنان، مربیان و داوران در چهار شرایط حرفه‌ای تازه وارد، در حال پیشرفت، در آستانه بازنشستگی و بازنشسته در دو سطح از پیشرفت حرفه‌ای موفق و ناموفق). این افراد با روش غیر تصادفی گلوله برفی انتخاب شدند و به صورت تک تک در محل کار افراد مورد مصاحبه‌های نیمه ساختار یافته قرار گرفتند. در روش گلوله برفی هریک از افرادی که مورد مصاحبه قرار گرفتند نقرات بعدی را که برای ادامه روند پژوهش مفید بودند را معرفی کردند. تعداد افراد انتخابی براساس اشباع نظری در کدگذاری باز داده‌ها ادامه یافت. همزمان با انجام مصاحبه‌ها کدگذاری باز به صورت همزمان صورت گرفت و کدهای مفهومی استخراج گشتند. از نفر بیست و یکم به

بعد با موارد تکراری برخورد شد و مصاحبه تا نفر سی ام به منظور اطمینان از یافته‌های مصاحبه ادامه پیدا کرد. سپس داده‌ها مجدد کدگذاری باز شدند و در ادامه با کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی تجزیه و تحلیل شدند. در کدگذاری محوری یافته‌ها در دسته‌های گوناگون جای‌گذاری گشتند و در کدگذاری انتخابی با استفاده از شکل ارائه گردید که نشان‌دهنده ارتباط عوامل و طبقه‌ها بود. در این پژوهش از رویکرد گلیزر و استراوس و کوربین به صورت ترکیبی استفاده شد، در روش گلیزر داده‌ها تا حدی پالایش می‌گردند که تمامی جوانب پژوهش ظاهر گردد، ولی رویکرد استراوس و کوربین رویکردی ساختارمند است. در این پژوهش با ترکیب این دو رویکرد عوامل از ابعاد گوناگون مورد بررسی قرار گرفته و در جداول ارائه شدند. در نهایت ۷ مقوله، ۱۲ مفهوم و ۱۱۴ عامل مهم در ارائه الگوی جامع فوتبال حرفه‌ای یافت گردید. لازم به توضیح است که نظریه مفهوم‌سازی بنیادی از راهبردهای پژوهش کیفی است که از نوعی رویکرد استقرایی (حرکت از جز به کل) بهره می‌گیرد؛ در رویکرد استقرایی، محقق با شناسایی اجزای نظریه به شکل‌دهی آن می‌پردازد. نظریه حاصل از این راهبرد به واقعیت نزدیک‌تر است. پژوهشگر با مسأله‌ای رو به رو است که برای پاسخ‌گویی به آن هیچ جواب و حدس قبلی ندارد. بنابراین، روابط بین متغیرها و مؤلفه‌های پژوهش از قبل تعیین نمی‌گردد، بلکه بر مبنای مشاهدات و داده‌های گردآوری شده و با توجه به تفاوت‌ها و تشابه‌های آن‌ها تبیین، و از این طریق، مقدمات لازم برای نظریه‌سازی فراهم می‌شود. در پژوهش‌های کیفی قابلیت اعتمادپذیری جایگزین روایی و پایایی می‌شود که دارای چهار عنصر باورپذیری، انتقال‌پذیری، اطمینان‌پذیری و تصدیق‌پذیری است. به این منظور پس از انجام کدگذاری یافته‌ها توسط اعضا داوری، تفسیر و ارزیابی شده و از قابلیت اعتماد مناسبی برخوردار بودند.

یافته‌های پژوهش

طبق مصاحباتی که با ۳۰ نفر از خبرگان صورت گرفت، این خبرگان متشکل از ۷ نفر داور (۲۳ درصد) ۷ نفر مربی (۲۳ درصد) و ۱۶ نفر بازیکن (۵۴ درصد) بودند که میانگین سنی آن‌ها 37 ± 5 است و سابقه فعالیت ورزشی آن‌ها 17 ± 5 است. سطح تحصیلات شرکت‌کنندگان در مصاحبه در نمودار ۱، در ادامه نمایان شده است.

نمودار ۱. سطح تحصیلات شرکت‌کنندگان در مصاحبه

در این پژوهش به شناسایی عوامل و ویژگی‌های دوره حرفه‌ای در فوتبال پرداخته شده است. در جلسات مصاحبه ابتدا پیش زمینه‌ای در مورد دوره حرفه‌ای به افراد داده شد، سپس اطلاعات

مورد نظر پیرامون دوره حرفه‌ای جمع‌آوری گردید. پس از انجام مصاحبه، کدهای اولیه برای تمامی مصاحبه‌ها به صورت زیر استخراج شدند، یک نمونه برای مثال در جدول ۱، ارائه شده است.

جدول ۱. استخراج کدهای اولیه در مصاحبه با فرد اول

بخشی از مصاحبه با فرد اول	استخراج کدهای اولیه
جذابیت رشته فوتبال اولین گام برای ورود به دوره حرفه‌ای است، همچنین پخش مسابقات از شبکه های تلوزیونی و بازیکنان و رویه عملکردی آن ها نیز موجب ورود نوجوانان و جوانان به عرصه ورزش حرفه‌ای می گردد. برخی از ویژگی های دوره حرفه ای نیز موجب جذب افراد می گردد مانند جذابیت مالی برای فرد، ایجاد شخصیت اجتماعی و مشهور شدن فرد. دوره حرفه‌ای محدودیت هایی برای فرد ایجاد می کند که در زندگی فرد اثر زیادی دارد. مشهور شدن و الگو بودن برای افراد جامعه در زندگی عادی فرد محدودیت ایجاد می کند ولی از بعد دیگر کسب رفتار حرفه‌ای و پشتوانه حرفه‌ای داشتن باعث پیشرفت در زندگی فرد می گردد. شانس عاملی برای ورود افراد به دوره حرفه ای است. پس از داشتن شانس فرد باید دانش مرتبط را کسب کند و آمادگی جسمانی لازم را نیز دارا باشد. شرایط فعلی ورزش ایران با توجه به ده سال گذشته پیشرفت قابل توجهی داشته است ولی خلا هایی مثل نبودن پزشک و روان شناسان حرفه‌ای در کنار تیم حس می شود همچنین تمامی کادر ورزشی باید از دو دانش کامپیوتر و زبان بهره کافی ببرند. در حال حاضر امنیت شغلی در حوزه فوتبال وجود ندارد، برنامه ها اجرا نمی گردند، و بهتر است سرمایه گذاری اصلی روی گروه سنی زیر ۲۳ سال صورت بگیرد و زمینه‌ای فراهم گردد که افراد در کنار فعالیت حرفه‌ای تحصیلات تخصص خود را هم دنبال کنند. منابع انسانی درون گروه های خود به شدت با هم رقابت می کنند و گاهی این رقابت رنگ ناسالمی به خود می گیرد، زیرا فرهنگ روابط برای آن ها مشخص نیست. افراد در محیط بیرونی باید تلاش کنند تا خود را نجات دهند و به هدف اصلی خود دست یابند. همچنین حسادت در محیط بیرونی دو چندان است و برای افرادی که فعالیت حرفه‌ای دارند مشکلاتی را به وجود می آورند. در مسیر دوره حرفه‌ای افراد با شکست روحی، شکست شغلی، اختلاف در زندگی شخصی، آسیب های شدید و آینده نامشخص دست و پنجه نرم می کنند از این رو، باید شخصیتی قوی و خودساخته برای حضور در دوره حرفه ای داشته باشند.	۱. جذابیت رشته فوتبال ۲. پخش مسابقات از شبکه های تلوزیونی ۳. عملکرد بازیکنان ۴. جذابیت مالی ۵. ایجاد شخصیت اجتماعی ۶. مشهور شدن ۷. ایجاد محدودیت ۸. پیشرفت در زندگی ۹. شانس ۱۰. آمادگی جسمانی ۱۱. کسب دانش مرتبط ۱۲. شرایط فعلی پیشرفت کرده است ۱۳. وجود پزشک و روانشناسان حرفه ای در کنار تیم ۱۴. بهره بردن از دانش کامپیوتر و زبان ۱۵. عدم اجرای برنامه ها ۱۶. امنیت شغلی وجود ندارد ۱۷. سرمایه گذاری روی گروه سنی زیر ۲۳ سال ۱۸. تحصیلات مرتبط ۱۹. رقابت ناسالم ۲۰. الگوی فرهنگ روابط ۲۱. شکست روحی ۲۲. شکست شغلی ۲۳. آینده نامشخص ۲۴. اختلاف در زندگی شخصی

پس از استخراج کدها برای تمامی مصاحبه‌ها، کدهایی که بیشترین تکرار را داشتند به تعداد ۱۱۴ کد برگزیده، شناسایی شدند و از ابعاد مختلف مورد بررسی قرار گرفتند. ابتدا ۱۱۴ عامل یافت شده در ۷ گروه اصلی براساس کد گذاری باز و محوری دسته بندی شدند. در این دسته بندی

● شناسایی عوامل مؤثر در طراحی الگوی جامع دوره حرفه‌ای فوتبال در ایران

با توجه به نظر محقق، ۱۱۴ عامل در هفت گروه اصلی جای گرفتند و این عوامل در طراحی دوره حرفه‌ای مؤثر هستند.

جدول ۲. کدگذاری باز و محوری

کدها	عوامل فردی	عوامل سازمانی	عوامل اقتصادی	عوامل فرهنگی	عوامل آموزشی	عوامل انگیزشی	عوامل دولتی
جذابیت رشته						*	
نقش رسانه		*					*
جذابیت بازیکنان برای فرد						*	
تماشاچی بودن در فوتبال	*						
حمایت و پشتیبانی خانواده	*						
سرمایه‌گذاری مناسب		*					
علاقه مندی فرد	*						
توان مالی فرد			*				
حمایت‌های سازمانی		*					
سن افراد	*						
الگو قرار دادن بازیکن‌ها						*	
انگیزه ورزشی						*	
تشویق اطرافیان						*	
داوطلب بودن فرد	*						

کدها	عوامل فردی	عوامل سازمانی	عوامل اقتصادی	عوامل فرهنگی	عوامل آموزشی	عوامل انگیزشی	عوامل دولتی
کسب منافع مالی			*				
وجود اسپانسر			*				
عوامل محیطی و جغرافیایی		*					
دیدگاه خانواده				*			
استعدادیابی		*					
صحیح امکانات		*					
صحیح تفکرات و هدف فرد	*						*
وجود مربیان و کادر متخصص		*					
عنوان شغل						*	
تلاش و پشتکار فرد	*						
برنامه ریزی شخصی	*						
نظم و انضباط فرد	*						
شرایط و ویژگی های محیطی		*					*
خصوصیات اجتماعی و فرهنگی	*						
شناخت فرد از خود	*						
شانس برای ورود به دوره حرفه ای		*					*

کدها	عوامل فردی	عوامل سازمانی	عوامل اقتصادی	عوامل فرهنگی	عوامل آموزشی	عوامل انگیزشی	عوامل دولتی
تمایل به کسب شهرت	*						
داشتن برنامه مدون		*					
روشن بودن مسیر		*					
کسب دانش در حوزه زبان و کامپیوتر					*		
آموزش دهنده بودن دوره حرفه‌ای					*		
بالا بردن ظرفیت و گنجایش فرد					*		
آموزش درباره دوره حرفه‌ای به خانواده‌ها				*			
فرهنگ دوره حرفه‌ای تحصیلات مرتبط وجود روان‌شناس در کنار افراد		*		*			
تبدیل دوره حرفه‌ای به اولویت زندگی فرد				*			
بالا بردن کیفیت زندگی فرد	*						
درآمدزایی باشگاه			*				
حرفه‌ای بودن زیرساخت‌ها		*					*

کدها	عوامل فردی	عوامل سازمانی	عوامل اقتصادی	عوامل فرهنگی	عوامل آموزشی	عوامل انگیزشی	عوامل دولتی
امکانات							
مخصوص		*					
برای هر یک از							
باشگاه ها							
نظارت بر							
برنامه زندگی		*					
فرد							
حرفه ای بودن				*			
سبک زندگی							
آموزش رفتار					*		
حرفه ای							
راغب سازی			*				
بناگاه های							
اقتصادی							
آمدگی ذهنی و	*						
جسمی فرد							
پوشش نیازهای		*					*
فرد							
ایجاد اعتماد به		*					
نفس در فرد							
آکادمیک بودن					*		
دوره حرفه ای							
مسئولیت پذیری	*						
فرد							
آموزش از					*		
سنین کودکی							
ایجاد مدارس		*					
فوتبال							
در نظر گرفتن							
ورزش به		*					*
عنوان یک							
شغل							
زیر پا گذاشتن	*						
احساسات							
ایجاد امنیت		*					*
شغلی							

کدها	عوامل فردی	عوامل سازمانی	عوامل اقتصادی	عوامل فرهنگی	عوامل آموزشی	عوامل انگیزشی	عوامل دولتی
حمایت در دوره		*					*
بازنشستگی							
بیمه		*					*
بازنشستگی							
توجه به اوقات فراغت افراد		*					
تصور و ایجاد برنامه شخصی	*						
توجه به تغذیه و خواب	*						
تبعیض							
شخصیتی و جنسیتی		*					*
حفظ منابع							
توسط		*					
گردانندگان							
محدودیت‌های شهرت	*						
ارزش آفرینی							
توسط		*					
تسهیل‌کنندگان							
شرایط							
فیزیولوژیک فرد	*						
مدیریت							
صحیح		*					
تعیین چرخه			*				
مالی میان تمام افراد و کاراکترها		*					
روابط میان افراد							
بازاریابی		*					
صحیح		*					

کدها	عوامل فردی	عوامل سازمانی	عوامل اقتصادی	عوامل فرهنگی	عوامل آموزشی	عوامل انگیزشی	عوامل دولتی
تصمیم گیری		*					
پایبند بودن به قوانین	*	*					
دوره از حواشی	*						
مصدومیت فرد	*						
سلیقه مربیان و عاملان اصلی		*					
به روز بودن اطلاعات	*	*					
تغییر نگرش درباره شکست	*						
کسب تجربه	*						
مشکلات زندگی حرفه‌ای	*						
تلاش برای دستیابی به هدف	*						
سواستفاده از محبوبیت	*						
وارد شرط بندی شدن	*	*					
افزایش غرور فرد	*						
سرعت اندک پیشرفت در شرایط فعلی		*					
استفاده اندک از فناوری		*					

عوامل دولتی	عوامل انگیزشی	عوامل آموزشی	عوامل فرهنگی	عوامل اقتصادی	عوامل سازمانی	عوامل فردی	کدها
					*		بهره نبردن از پیشکسوتان
					*		دردست نبودن الگوی مشخص برای هر رده سنی
					*		ضعف سخت‌افزاری و نرم‌افزاری
					*		فاصله با الگوی جهانی
					*		عدم توجه به داوری
					*		حرفه‌ای نبودن هزینه‌های صورت گرفته
*							عدم حمایت دولت‌مردان
					*		عدم دریافت حق فدراسیون از رسانه
					*		عدم پرداخت به موقع حق افراد
					*		ورشکستگی باشگاه‌ها
					*		فرار بازیکن‌ها، مربی‌ان و داوران از کشور
					*		نیاز به شغل دوم بعد از بازنشستگی
*					*		کمبود بودجه

کدها	عوامل فردی	عوامل سازمانی	عوامل اقتصادی	عوامل فرهنگی	عوامل آموزشی	عوامل انگیزشی	عوامل دولتی
اداره دولتی در حوزه ورزش							*
عدم شناسایی استعدادها		*					
شایسته سالاری کاذب		*					
نبود مشاورین کنار تیم		*					
فراموش شدن افراد بعد از دوره حرفه‌ای		*					
عدم برگزاری دوره های مناسب		*					
قراردادهای سوری		*					
حسادت میان افراد	*	*					
متحد شدن برعلیه اهداف	*	*					
رقابت ناسالم	*						
شکست روحی	*						
آینده نامشخص	*	*					
نظام پاداش و تنبیه به موقع		*					

عوامل یافت شده در هفت گروه دسته بندی شدند و براساس نظر محقق برخی از عوامل در دو یا سه گروه همپوشانی دارند.

در مرحله بعد عوامل یافت شده مجدداً با توجه به چهار حوزه اصلی مربوط به عوامل زمینه‌ای در دوره حرفه‌ای فوتبال دسته بندی شدند.

جدول ۳. کدگذاری باز و محوری با توجه به عوامل زمینه‌ای در دوره حرفه‌ای در فوتبال

کدها	عوامل مؤثر در ورود به دوره	اثربرداری از دوره	ویژگی‌های دوره	پیامدهای دوره
	*			
جذابیت رشته	*			
نقش رسانه	*			
جذابیت بازیکنان برای فرد	*			
تماشاچی بودن در فوتبال	*			
حمایت و پشتیبانی خانواده	*			
سرمایه گذاری مناسب	*			
علاقه مندی فرد	*			
توان مالی فرد	*			
حمایت های سازمانی	*			
سن افراد	*			
الگو قرار دادن بازیکن‌ها	*			
انگیزه ورزشی	*			
تشویق اطرافیان	*			
داوطلب بودن فرد	*			
کسب منافع مالی	*			
وجود اسپانسر	*			
عوامل محیطی و جغرافیایی	*			
دیدگاه خانواده	*			
استعدادیابی صحیح	*			

کدها	عوامل مؤثر در ورود به دوره	اثربخشی از دوره	ویژگی‌های دوره	پیامدهای دوره
امکانات صحیح	*			
تفکرات و هدف فرد	*			
وجود مربیان و کادر متخصص	*		*	
عنوان شغل	*			
تلاش و پشتکار فرد	*			
برنامه‌ریزی شخصی	*	*		
نظم و انضباط فرد	*	*		
شرایط و ویژگی‌های محیطی	*			
خصوصیات اجتماعی و فرهنگی	*			
شناخت فرد از خود	*			
شانس برای ورود به دوره حرفه ای	*			
تمایل به کسب شهرت	*			
داشتن برنامه مدون			*	
روشن بودن مسیر			*	
کسب دانش در حوزه زبان و کامپیوتر			*	
آموزش دهنده بودن دوره حرفه ای			*	
بالا بردن ظرفیت و گنجایش فرد			*	
آموزش درباره دوره حرفه ای به خانواده ها			*	
فرهنگ دوره حرفه ای			*	
تحصیلات مرتبط		*	*	

پیامدهای دوره	ویژگی‌های دوره	اثرپذیری از دوره	عوامل مؤثر در ورود به دوره	کدها
	*			وجود روان‌شناس در کنار افراد
	*			تبدیل دوره حرفه‌ای به اولویت زندگی فرد
	*			بالابردن کیفیت زندگی فرد
	*			درآمدزایی باشگاه
	*			حرفه‌ای بودن زیرساخت‌ها
	*			امکانات مخصوص برای هر یک از باشگاه‌ها
	*			نظارت بر برنامه زندگی فرد
		*		حرفه‌ای بودن سبک زندگی
		*		آموزش رفتار حرفه‌ای
	*			راغب سازی بنگاه‌های اقتصادی
			*	آمادگی ذهنی و جسمی فرد
	*			پوشش نیازهای فرد
		*		ایجاد اعتماد به نفس در فرد
	*			آکادمیک بودن دوره حرفه‌ای
		*		مسئولیت پذیری فرد
	*			آموزش از سنین کودکی
			*	ایجاد مدارس فوتبال
	*			در نظر گرفتن ورزش به عنوان یک شغل

کدها	عوامل مؤثر در ورود به دوره	اثرپذیری از دوره	ویژگی‌های دوره	پیامدهای دوره
زیر پا گذاشتن احساسات		*		
ایجاد امنیت شغلی			*	
حمایت در دوره بازنشستگی			*	
بیمه بازنشستگی			*	
توجه به اوقات فراغت افراد			*	
تصور و ایجاد برنامه شخصی		*		
توجه به تغذیه و خواب		*		
تبعیض شخصیتی و جنسیتی		*		
حفظ منابع توسط گردانندگان			*	
محدودیت های شهرت		*		
ارزش آفرینی توسط تسهیل کنندگان			*	
شرایط فیزیولوژیک فرد	*			
مدیریت صحیح			*	
تعیین چرخه‌ی مالی میان تمام افراد و کاراکترها			*	
روابط میان افراد			*	
بازاریابی صحیح			*	
تصمیم گیری			*	
پایبند بودن به قوانین			*	
دوره از حواشی			*	

کدها	عوامل مؤثر در ورود به دوره	اثربخشی از دوره	ویژگی‌های دوره	پیامدهای دوره
مصدومیت فرد				*
سلیقه مربیان و عاملان اصلی	*			
به روز بودن اطلاعات		*	*	
تغییر نگرش درباره شکست		*		
کسب تجربه		*		
مشکلات زندگی حرفه ای				*
تلاش برای دستیابی به هدف		*		
سوء استفاده از محبوبیت				*
وارد شرط بندی شدن				*
افزایش غرور فرد				*
سرعت اندک پیشرفت در شرایط فعلی				*
استفاده اندک از فناوری				*
بهره نبردن از پیشکسوتان				*
دردست نبودن الگوی مشخص برای هر رده سنی				*
ضعف سخت افزاری و نرم افزاری				*
فاصله با الگوی جهانی				*
عدم توجه به داوری				*
حرفه ای نبودن هزینه‌های صورت گرفته				*

کدها	عوامل مؤثر در ورود به دوره	اثربخشی از دوره	ویژگی‌های دوره	پیامدهای دوره
عدم حمایت دولت‌مردان	*			*
عدم دریافت حق فدراسیون از رسانه	*			*
عدم پرداخت به موقع حق افراد	*			*
ورشکستگی باشگاه‌ها	*			*
فرار بازیکن‌ها، مربیان و داوران از کشور	*			*
نیاز به شغل دوم بعد از بازنشستگی	*			*
کمبود بودجه	*			*
اداره دولتی در حوزه ورزش	*			*
عدم شناسایی استعدادها	*			*
شایسته سالاری کاذب	*			*
نبود مشاورین کنار تیم	*			*
فراموش شدن افراد بعد از دوره حرفه‌ای	*			*
عدم برگزاری دوره‌های مناسب	*			*
قراردادهای سوری	*			*
حسادت میان افراد	*			*
متحد شدن برعلیه اهداف	*			*
رقابت ناسالم	*			*
شکست روحی	*			*
آینده نامشخص	*			*
نظام پاداش و تنبیه مناسب	*			*

در این جدول محقق براساس مواردی مانند ورود به دوره حرفه‌ای، ویژگی‌های دوره حرفه‌ای، عواملی که افراد در طول حرفه‌ای از آن‌ها تأثیر می‌پذیرند و پیامدهای دوره، یافته‌های تحقیق را دسته‌بندی کرده است تا نمود این یافته‌ها در طرح کلی مشخص گردد. به این منظور هر یک از عوامل در دسته مربوطه مانند عوامل ورود به دوره حرفه‌ای، ویژگی‌هایی که دوره حرفه‌ای باید دارا باشد، اثراتی که فعالان در طول دوره کسب می‌کنند و پیامدهای دوره حرفه‌ای قرار گرفته‌اند. در مرحله بعدی مفاهیم و مقوله‌ها براساس کدهای یافت شده جدول‌بندی شدند و در ۷ مقوله و ۱۲ مفهوم طبقه‌بندی شدند. عوامل یافت شده نشان‌دهندهٔ عوملی هستند که برای ورود به دوره حرفه‌ای گذار دوره حرفه‌ای و درنهایت بازنشستگی از دوره حرفه‌ای حائز اهمیت هستند. با در دست داشتن این عوامل می‌توان الگوی مناسب برای دوره حرفه‌ای را ارائه کرد.

جدول ۴. کدگذاری و شناسایی مفاهیم و مقوله‌ها

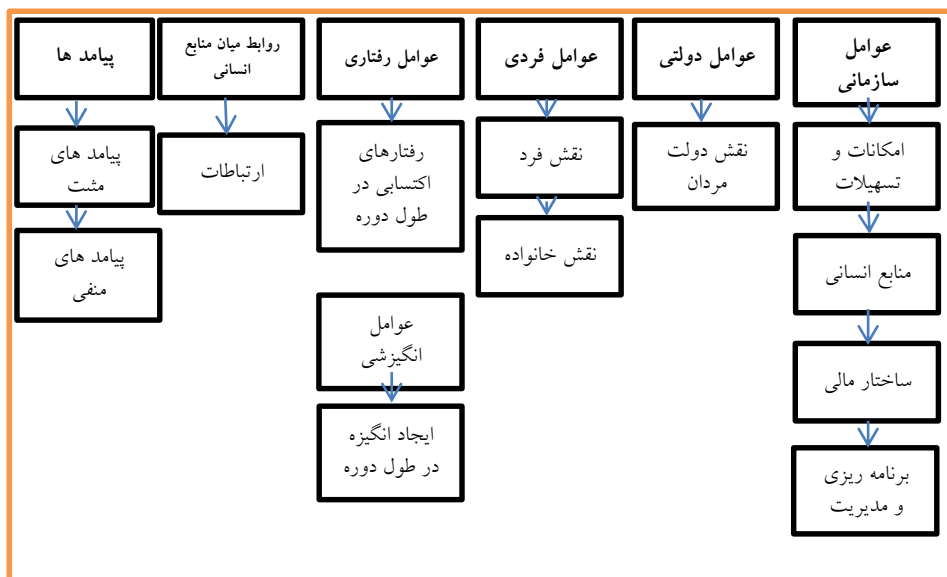
مقوله	مفهوم	نشان
عوامل سازمانی	امکانات و تسهیلات	• امکانات مخصوص برای هر یک از باشگاه‌ها
		• درنظر گرفتن ورزش به عنوان یک شغل
		• امکانات حرفه‌ای برای زندگی افراد
		• آکادمیک بودن دوره حرفه‌ای
		• حرفه‌ای بودن زیرساخت‌ها
		• حمایت در دورهٔ بازنشستگی
		• توجه به اوقات فراغت افراد
		• حمایت‌های سازمانی
		• ایجاد مدارس فوتبال
		• ایجاد امنیت شغلی
عوامل انسانی	منابع انسانی	• بیمهٔ بازنشستگی
		• وجود روان‌شناس و تیم پزشکی در کنار افراد
		• ارزش آفرینی توسط تسهیل‌کنندگان
		• سلیقه مربیان و عاملان اصلی
		• حفظ منابع توسط گردانندگان
		• وجود مربیان و کادر متخصص
		• نظارت بر زندگی حرفه‌ای افراد
		• پایبند بودن به قوانین
		✦ تعیین چرخه مالی میان تمام افراد و کاراکترها
		✦ حرفه‌ای نبودن هزینه‌های صورت گرفته
عوامل مالی	ساختار مالی	✦ عدم دریافت حق فدراسیون از رسانه
		✦ راغب سازی بنگاه‌های اقتصادی
		✦ اداره دولتی در حوزه ورزش
		✦ عدم پرداخت به موقع حق افراد
		✦ ورشکستگی باشگاه‌ها
		✦ سرمایه‌گذاری مناسب
		✦ درآمدزایی باشگاه

	رانت خواری	★
	کمبود بودجه	★
	وجود اسپانسر	★
	دردست نبودن الگوی مشخص برای هر رده	★
	سنی	
	آموزش درباره دوره حرفه ای به خانواده ها	★
	آموزش دهنده بودن دوره حرفه ای	★
	ترویج فرهنگ دوره حرفه ای	★
برنامه ریزی و مدیریت	استفاده اندک از فناوری	★
	نظارت بر برنامه زندگی فرد	★
	آموزش از سنین کودکی	★
	عدم شناسایی استعدادها	★
	به روز بودن اطلاعات	★
	داشتن برنامه ی مدون	★
	آموزش رفتار حرفه ای	★
	فاصله با الگوی جهانی	★
	روشن بودن مسیر	★
	مدیریت صحیح	★
	بازاریابی صحیح	★
	تصمیم گیری	★
	عدم حمایت دولت مردان	●
	حمایت از ورزشکاران پس از بازنشستگی	●
عوامل دولتی	نقش دولت مردان	●
	در نظر گرفتن بیمه بازنشستگی برای ورزشکاران	●
	ارائه تسهیلات و امکانات به ورزشکاران	●
	دیدگاه خانواده	●
	استعدادیابی صحیح فرزند در کودکی	●
	حمایت خانواده	●
عوامل فردی	تبدیل دوره حرفه ای به اولویت زندگی فرد	●
	شانس برای ورود به دوره حرفه ای	●
	خصوصیات اجتماعی و فرهنگی	●
	بالا بردن کیفیت زندگی فرد	●
	آمادگی ذهنی و جسمی فرد	●
	تصور و ایجاد برنامه شخصی	●
	شرایط فیزیولوژیک فرد	●
	برنامه ریزی شخصی	●
	شناخت فرد از خود	●
	داوطلب بودن فرد	●
	تفکرات و هدف فرد	●

عوامل رفتاری	رفتارهای اکتسابی در طول دوره	● تلاش و پشتکار فرد
		● نظم و انضباط فرد
		● علاقه مندی فرد
		● توان مالی فرد
		● سن افراد
		● حرفه ای شدن سبک و رفتار زندگی
		● بالا بردن ظرفیت و گنجایش فرد
		● ایجاد اعتماد به نفس در فرد
		● تلاش برای دستیابی به هدف
		● تغییر نگرش درباره شکست
		● زیر پا گذاشتن احساسات
		● سو استفاده از محبوبیت
		● مسئولیت پذیری فرد
		● افزایش غرور فرد
		● شکست روحی
عوامل انگیزشی	ایجاد انگیزه در طول دوره حرفه‌ای	● کسب تجربه
		● جذابیت بازیکنان برای فرد
		● تماشاچی بودن در فوتبال
		● الگو قرار دادن بازیکن ها
		● تمایل به کسب شهرت
		● کسب منافع مالی
		● تشویق اطرافیان
		● جذابیت رشته
		● عنوان شغل
		● نقش رسانه
		● عوامل محیطی و جغرافیایی
		● شرایط و ویژگی‌های محیطی
		● تبعیض شخصیتی و جنسیتی
		● روابط میان افراد
		● حسادت میان افراد
روابط میان منابع انسانی	ارتباط افراد با یکدیگر	● رقابت ناسالم
		● حواشی‌های ایجاد شده توسط هواداران و رسانه
		● فراموش شدن افراد بعد از دوره حرفه‌ای
		● فرار بازیکن ها، مربیان و داوران از کشور
		● سرعت اندک پیشرفت در شرایط فعلی
		● نیاز به شغل دوم بعد از بازنشستگی
		● ضعف سخت افزاری و نرم افزاری
		● عدم برگزاری دوره های مناسب

پیامدهای منفی	پیامد	● بهره نبردن از پیشکسوتان
		● متحد شدن بر علیه اهداف
		● مشکلات زندگی حرفه ای
		● محدودیت های شهرت
		● شایسته سالاری کاذب
		● وارد شرط بندی شدن
		● نبود مشاورین کنار تیم
		● عدم توجه به داوری
		● آینده نامشخص
		● قراردادهای سوری
		● مصدومیت فرد
		● کسب دانش در حوزه زبان و کامپیوتر
		● ایجاد اعتماد به نفس در فرد
		● ایجاد شهرت برای فرد
		● پوشش نیازهای فرد
پیامدهای مثبت		● تحصیلات مرتبط

جدول فوق یافته های پژوهش را به صورت طبقه بندی شده ارائه می دهد. در این طبقه بندی مفاهیم اصلی و مقوله ها به صورت کامل شناسایی و عوامل مؤثر در طراحی الگوی جامع دوره حرفه ای ارائه شده اند. به منظور اطمینان از روایی و پایایی این پژوهش یافته ها توسط اعضا داوری و ارزیابی شدند و از قابلیت اعتمادپذیری مناسبی برخوردار بودند.

شکل ۱. طبقه بندی مفاهیم و مقوله ها، کدگذاری انتخابی

در شکل فوق طبقه بندی مفاهیم و مقوله ها، با استفاده از کدگذاری انتخابی ارائه گردید و نشان‌دهنده طبقات اصلی و ارتباط هریک با زیرمعیارهای خود می باشد. یافته‌های جداول ارائه شده نشان می دهند که عواملی که در نهایت یافت شده‌اند، بیشترین تأثیر را در توسعه و بهبود شرایط دوره حرفه‌ای فوتبال دارند و به منظور ارائه الگوی جامع دوره حرفه‌ای فوتبال این عوامل باید در نظر گرفته شوند.

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به اهمیت حرفه‌ای سازی فوتبال در ایران و جذابیت این رشته ورزشی برای علاقه‌مندان ضروری است که مسیر دوره حرفه‌ای برای فعالان روشن باشد و افراد از آینده دوره حرفه‌ای خود مطمئن باشند. به این منظور در این پژوهش به شناسایی عوامل مؤثر در طراحی دوره حرفه‌ای فوتبال پرداخته شد و با استفاده از نظر خبرگان، که با استفاده از روش گلوله برفی شناسایی و مورد مصاحبه قرار گرفتند، این عوامل کدگذاری شده و ارائه گردیدند. براساس یافته‌های تحقیق ۷ مقوله (عوامل سازمانی، عوامل دولتی، عوامل فردی، عوامل رفتاری، عوامل انگیزشی، روابط میان منابع انسانی، پیامد) و ۱۲ مفهوم (امکانات و تسهیلات، منابع انسانی، ساختار مالی، برنامه ریزی و مدیریت، نقش دولت‌مردان، نقش خانواده، نقش فرد، رفتارهای اکتسابی در طول دوره، ایجاد انگیزه در طول دوره حرفه‌ای، ارتباط افراد با یکدیگر، پیامدهای منفی، پیامدهای مثبت) و ۱۱۴ نشان اصلی شناسایی شدند که در ارائه الگوی دوره حرفه‌ای فوتبال اثرگذارند. شرایط فعلی دوره حرفه‌ای فوتبال از نظر مشارکت‌کنندگان مثبت ارزیابی نمی گردد. بنابراین، استفاده مناسب از عوامل یافت شده و ارائه الگوی مناسب برای توسعه دوره حرفه‌ای از اهمیت زیادی برخوردار است.

صوفی و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهشی فقدان برنامه تیم‌های پایه در باشگاه‌ها را ضعف اصلی محیط حرفه‌ای بیان کردند و به عدم وجود برنامه مناسب برای تمامی گروه‌های سنی اشاره شد و که برای داشتن یک دوره حرفه‌ای موفق الگو و برنامه‌ای مدون به منظور تسهیل دوره حرفه‌ای ضروری است. صالحی (۱۳۹۶) در پژوهش خود بیان کرد که اغلب شرکت‌کنندگان در دورانی که ورزش حرفه‌ای را کنار گذاشته‌اند، مشکلات زیادی داشته‌اند، ولی این مشکلات در افرادی که داوطلبانه کناره‌گیری کرده و به اهداف خود دست یافته‌اند، تا حدی کمتر و قابل کنترل تر بوده است. از این رو، تعبیه برنامه‌ای صحیح برای دوره بازنشستگی ورزشکاران، حمایت دولت‌مردان از ورزشکاران و عدم فراموشی پیشکسوتان اهمیت فراوانی دارد. در پژوهش نقوی و همکاران (۱۳۹۶) هشت مقوله اقتصادی، سازمانی، سیاسی، فرهنگی و اخلاقی، فنی، اجتماعی، قوانین و مقررات ورزشی و عوامل درونی شکل‌دهی رفتار شناسایی شدند که در مقوله‌های سازمانی، مالی و عوامل فردی با پژوهش حاضر همراستا بوده‌اند. در این پژوهش نیز بیان شد که عوامل سازمانی و دولتی هر دو در بهبود شرایط دوره حرفه‌ای به یک اندازه تأثیرگذار هستند. در پژوهش پورکیانی و همکاران (۱۳۹۶) اولویت بیشتر از آن توسعه نظام استعدادیابی و پرورش ورزشکاران مستعد در توسعه ورزش می‌باشد و همانند یافته‌های این پژوهش نیاز به نظام جامع استعدادیابی برای ورود افراد شایسته به حوزه ورزش را یادآور می‌گردد. هاشمی افوس و همکاران (۱۳۹۴) در پژوهش خود چهار حوزه اصلی مشکلات بازنشستگی پس از خروج از دوره حرفه‌ای، مرتبط با سلامتی، مرتبط با شغل، خودپنداره‌ای و روحی و اجتماعی را شناسایی کردند و نتیجه گرفتن که تمامی عوامل بر بازنشستگی حرفه‌ای فرد اثرگذارند و پیشنهاد کردند که سازمان‌های ورزشی برنامه‌هایی را برای سلامت و مشاغل افراد پس از بازنشستگی در نظر بگیرند که با یافته‌های پژوهش حاضر همراستاست در این پژوهش یکی از عوامل که در بخش پیامدهای دوره حرفه‌ای قرار گرفت مصدومیت افراد بود و این

که پس از بازنشستگی افراد به صورت اجباری با مشکلات فراوانی در زندگی شخصی خود مواجه می شوند و به گونه‌ای برای همیشه فراموش می گردند. از این رو، توجه به دوره بازنشستگی فرد که به صورت اجباری و یا اختیاری دوره حرفه‌ای را ترک کرده است، بسیار مهم است. همچنین لوچر (۲۰۱۶) در پژوهشی نشان داد که بعد از بازنشستگی، بازیکنان شرایط متفاوتی را در گذار به خارج از فوتبال حرفه‌ای تجربه می کنند. موسوی (۱۳۹۳) در پژوهشی نتیجه گرفت که تنها ۲۴ درصد از ورزشکاران پس از کناره‌گیری در کسوت مربی ادامه کار دادند و بقیه به طور کامل کناره‌گیری کرده اند. یافته های پژوهش حاضر نشان دهنده اهمیت طراحی برنامه‌ای برای دوران بازنشستگی افراد ورزشکار است و همچنین برخی از افراد فعال نیاز به شغل دوم دارند. در ادامه بیان کردند که باند بازی و بی عدالتی در رقابت های انتخابی، عدم وجود حمایت های مالی مستمر، به عنوان مهم ترین عوامل، شناسایی شده اند. با توجه به یافته‌های این پژوهش نیز رانت خواری، وارد شرط بندی شدن و قراردادهای سوری جزو موارد یافت شده است. پارکر (۱۹۹۴) در مقاله خود گذار از دبیرستان به فوتبال دانشگاهی سطح نخبگی و تغییر در روابطی که بازیکنان با مربیان داشته اند، یادگیری رفتارهایی که به طور مثبت قابل انتقال به دنیای واقعی نیست، موضوعات قدرت و کنترل در حاشیه ساختار فوتبال دانشگاهی و رویه‌ای که بازیکنان آن را درک کرده و به آن پاسخ داده و کنترل شده‌اند را مورد بررسی قرار داد، در این پژوهش نیز به اهمیت آموزشی بودن دوره حرفه‌ای، یافتن رابطه میان مربی و ورزشکار اشاره شده است و بسیاری از مشارکت کنندگان بیان می کردند که اگر دوره حرفه‌ای آکادمیک و آموزش دهنده باشد می تواند به توانمندی های فرد در دوره حرفه‌ای بیافزاید. فورچوناتو و مارچنت (۱۹۹۹) در پژوهش خود به واکنش های شخصی مانند شکست و اندوه، دست یافت که انعکاس دهنده چهار محور است: ۱) از دست دادن هویت؛ ۲) کنترل ادراک شده؛ ۳) مسائل مالی و ۴) حمایت اجتماعی که در دو عامل مالی و حمایت اجتماعی با پژوهش حاضر همپوشانی داشتند به عامل توان مالی فرد هم در ورود به دوره حرفه‌ای اشاره گردید است و هم در انتخاب رشته فوتبال به علت کسب منافع مالی، مورد توجه قرار گرفته است، واژه حمایت در این پژوهش در سه بخش حمایت های سازمانی، دولتی و خانواده بیان شده اند و همچنین کسب شهرت که یکی از عوامل مؤثر در ورود به دوره حرفه‌ای به شمار می آید. فریک (۲۰۱۲) در پژوهش خود به عامل سن در زمان شروع دوره حرفه‌ای و فشار رقابتی اشاره کرد. در پژوهش حاضر نیز سن یکی از عوامل مهم جهت ورود به دوره حرفه‌ای به حساب می آید و در مصاحبه ها به تکرار بیان گردید. کونس (۲۰۱۲) در پژوهش خود اشاره کرد که هر فز از دوره حرفه‌ای به طور مستقیم بر کیفیت گذار به خارج از فوتبال، اثرگذار است. تجربه اشتغال غیر ورزشی در فصل های استراحت به بازیکنان این اعتماد به نفس را می دهد که قادر باشند خارج از ورزش نیز زندگی و نقش خود را بنا نمایند. در این پژوهش نیز تحصیلات مرتبط می تواند عاملی برای ارتقای زندگی حرفه‌ای فرد و اعتماد به نفس برای پیدا کردن مشاغل مرتبط باشد. اگرچه تحصیل یک مسأله و انتخاب شخصی است، اما بازیکنانی که مهارت های انضباطی و مدیریت زمان را از طریق تحصیل به دست می آورند، چالش کمتری در زندگی بعد از فوتبال حرفه‌ای دارند. بر پایه یافته‌های وسیع این پژوهش، برنامه‌های حمایتی ذیل پیشنهاد شده است: طرح حقوق بازنشستگی، بیمه سلامت دراز مدت برای بازیکنان، طرح راهنمایی و مشاوره فابندی شده، برنامه‌های کارورزی، تسهیل حمایت مالی ورزشی، تشویق پیشرفت تحصیلی، حذف قراردادهای دو بخشی (حقوق زمان آسیب دیدگی کمتر لحاظ نشود) که موارد بیان شده با عوامل یافت شده همراستا هستند و نیز بیان می گردد که داشتن برنامه جامع برای بازنشستگی افراد فعال بسیار مهم است. داکینگ و بولینگر (۲۰۱۴) در پژوهشی دریافتند که پس از کنترل بهره‌وری بازیکنان، افزایش حداقل دستمزد بازیکنان (که با افزایش سال‌های بازی در لیگ ملی فوتبال افزایش می‌یابد) باعث افزایش طول دوره حرفه‌ای بازیکنان فوتبال در ایالات متحده می‌شود، در پژوهش حاضر نیز در مصاحبه ها بیان شد که هم اکنون امور مالی میان تمامی کاراکترها گردش ندارد و با ایجاد گردش مالی مناسب می توان منابع انسانی را راضی نگاه داشت و به بحث کسب

منفعت مالی در هر سه حوزه مطرحه (بازیکن، مربی و داور) توجه گردد. میشل (۲۰۱۵) در پژوهش خود نشان داد که مشاوران برنامه‌های توسعه ورزشکار ویژگی‌های ایده‌آل برای گذار موفق را خودباوری، تعهد و خودآگاهی، عنوان کردند (این سازه‌ها مترادف با هویت فردی می‌باشند)، در حالی که، توصیف مشخصی از شرایط کار، فرهنگ سازمانی باشگاه‌ها و شرایط محیطی داشتند که همگی بر کیفیت گذار اثرگذار هستند. در این پژوهش نیز شناخت از خود در ورزشکار یک عامل مهم در تغییر نگرش او پیرامون دوره حرفه‌ای و کسب موفقیت در دوره به حساب می‌آید. در بخش بعدی نیز، یافته‌ها به صورت روایت‌هایی از بازیکنان گزارش شد که براساس این نتیجه حاصل گردید که داشتن هویت روشن با فراهم کردن انعطاف‌پذیری و پشتکار در لحظه‌های مهم گذار، به بازیکنان کمک می‌کند. براساس این مطالعه، پیشرفت دوره حرفه‌ای و پایان دادن موفقیت‌آمیز آن نیازمند توسعه راهبردهای درون باشگاهی و سازمانی مناسب برای ایجاد هویت فردی روشن در بازیکنان جوان است و در این پژوهش نیز به اهمیت عامل روشن بودن مسیر دوره حرفه‌ای اشاره گردید. کاسیس و همکاران (۲۰۱۷) در پژوهشی دریافتند که سرعت بالا در پردازش شناختی اطلاعات به طور معناداری در موفقیت حرفه‌ای فوتبال اثرگذار می‌باشد و همچنین به روز بودن فعالان و استفاده مناسب از فناوری روز از عواملی است که باید در طراحی الگوی جامع دوره حرفه‌ای مورد بررسی قرار بگیرد. اشمیت و همکاران (۲۰۱۷) در پژوهشی عوامل پیش‌بینی‌کننده انتخاب گزینه‌های شغلی پرخطر جوانان در محیط پرقابث ورزشی را مورد بررسی قرار دادند، جایی که بازیکنان در ابتدای دوره حرفه‌ای خود باید در خصوص خروج از مدرسه و تمرکز روی فوتبال تصمیم‌گیری کنند. انتخاب گزینه پرخطر خروج از تحصیل توسط مزایای بالقوه مورد انتظار از دوره حرفه‌ای ورزشی و قضاوت درباره احتمال دستیابی به دوره حرفه‌ای مورد دلخواه، قابل تبیین بود. متأسفانه در داخل کشور افراد با کناره‌گیری از تحصیلات به علت مشخص نبودن مسیر دوره و آینده نامشخص، فرد پس از کناره‌گیری از دوره با شرایطی نامشخص روبه‌رو می‌شود و دچار ضربه‌های روحی جبران‌ناپذیری می‌گردد. از این رو، با توجه یافته‌های پژوهش و همپوشانی آن با پژوهش‌های دیگر پیشنهاد می‌گردد. عواملی که در این پژوهش یافت شده‌اند به منظور بهبود شرایط فعلی دوره حرفه‌ای در برنامه ریزی‌ها به منظور توسعه منابع انسانی حرفه‌ای در فوتبال ایران مورد استفاده قرار بگیرند. با توجه به در دست نبودن الگویی جامع برای سطوح فوتبال حرفه در تمامی رده‌بندی‌های سنی پیشنهاد می‌گردد برنامه‌ای جامع ارائه گردد. نظامی جامع به منظور شناسایی صحیح استعدادها ساخته شود و افراد براساس صلاحیت و استعداد خود در هریک از زمینه‌های مربیگری، بازیکن و داور رشد پیدا کنند و مسیر دوره حرفه‌ای برای آن‌ها کاملاً مشخص باشد تا در گذار حرفه‌ای با سردرگمی مواجه نشوند و نگرانی آینده برای ادامه زندگی شخصی خود را نداشته باشند. پیشنهاد می‌گردد که افراد فعال، تحصیلاتی مرتبط با رشته ورزشی فوتبال و تربیت بدنی را دنبال کنند تا قادر به برداشتن گام‌های مثبتی در توانمندسازی خود و دیگران در دوره حرفه‌ای داشته باشند. به این منظور، محقق برای انجام این پژوهش با محدودیت‌هایی از قبیل عدم دسترسی آسان به افراد کم بودن وقت مشارکت کنندگان برای مصاحبه مواجه است و برای جلوگیری از منحرف شدن موضوع اصلی، نیازمند مدیریت زمان و هدایت دقیق گفتگو در موضوع مطرحه است. درنهایت پیشنهاد می‌گردد به منظور انجام پژوهش‌های آتی پژوهشگران الگوهایی را با استفاده از عوامل یافت شده برای هریک از رده‌بندی‌های سنی ارائه دهند و بر روی نظام‌های صحیح استعدادیابی نیز پژوهش‌های جامعی صورت بگیرد. همچنین در ادامه پیشنهاد می‌گردد که برنامه‌ای جامع برای بازنشستگی ورزشکاران دوره حرفه‌ای فوتبال مورد بررسی قرار بگیرد.

منابع

- پورکیانی، محمد؛ حمیدی، مهرزاد؛ گودرزی، محمود و خبیری، محمد. (۱۳۹۶). «تحلیل اثرگذاری ورزش حرفه‌ای و قهرمانی بر توسعه ورزش». مطالعات مدیریت ورزشی. ۹(۴۲)، صص ۷۲-۵۵.
- رضایی صوفی، مرتضی؛ فراهانی، ابوالفضل و شعبانی، عباس. (۱۳۹۶). «تحلیل محیطی ورزش حرفه‌ای ایران». پژوهش‌های کاربردی در مدیریت ورزشی. ۱(۲۱)، صص ۱۰۷-۱۱۸.
- صالحی، حمید. (۱۳۹۶). «تجربیات کناره‌گیری ورزشکاران بازنشسته ایرانی». مدیریت ورزشی. ۹(۲)، صص ۳۹۸-۴۱۰.
- موسوی، جعفر. (۱۳۹۳). «بررسی عوامل مؤثر بر پایان دوره قهرمانی ورزشکاران حرفه‌ای». پژوهش‌نامه مدیریت ورزشی و رفتار حرکتی. صص ۱۴۳-۱۵۴.
- نقوی، محبوبه؛ حسینی، سید عماد؛ رضائی نژاد، رحیم و کشکر، سارا. (۱۳۹۶). «شناسایی حوزه‌ها و عوامل مؤثر بر شکل دهی رفتارهای اجتماعی ورزشکاران حرفه‌ای ایران». مطالعات مدیریت رفتار سازمانی. ۴(۳)، صص ۳۷-۵۳.
- هاشمی افوسی، محمود؛ همتی نژاد، مهر علی؛ بنار، نوشین؛ مومنی پیری، سجاد و نوروژی، سعید. (۱۳۹۴). «بازنشستگی ورزشی». دو فصلنامه پژوهش مدیریت ورزشی و رفتار حرکتی.
- Ducking, J., & Bollinger, C. R. (2014). "The Effects of Minimum Salaries on Career Length: Evidence from the National Football League (NFL)". Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2466056> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2466056>.
- European Commission. (2012). "EU guidelines on dual careers of athletes: Recommended policy actions in support of dual careers in high-performance sport". (Approved by the EU Expert Group "Education & Training in Sport" at its meeting in Poznań on 28 September 2012, forwarded for approval by the Council of Ministers and published on the ENGSO web site). Brussels: Sport Unit, European Commission.
- European Federation of Sport Psychology. (1997). "Position statement – sports career transitions" [Internet]. Available at www.fepsac.org [Accessed on: July 3, 2018].
- Fortunato, V., & Marchant, D. (1999). "Forced retirement from elite football in Australia". Journal of Personal and Interpersonal Loss: International Perspectives on Stress and Coping, 4, 269-280.
- Frick, B. (2012). "Career duration in professional football: The case of German soccer referees". In Kahane, L. H. and S. Shmanske (Eds.), *The oxford handbook of sports economics: The economics of sports* (Vol. 1, pp. 487-500). England: Oxford University Press.
- Gearing, B. (1999). "Narratives of identity among former professional footballers in the United Kingdom". Journal of Aging Studies, 13(1), 43-58.

- Glaser, B., & Strauss, A. (1967). **The discovery of grounded theory**. Chicago: Aldine.
- Haerle, R. (1975). **"Career patterns and career contingencies of professional baseball players: an occupational analysis"**. In: D. W. Ball & J. W. Loy, (Eds.), *Sport and the social order* (pp. 461-519). Reading, MA: Addison-Wesley.
- Hastings, D. W., Kurth, S. B., & Meyer, J. (1989). **"Competitive swimming careers through the life course"**. *Sociology of Sport Journal*, 6, 278-284.
- Kassiss, M., Schmidt, S. L., Schreyer, D., & Torgler, B. (2017). **"Who gets promoted? Personality factors leading to promotion in highly structured work environments: Evidence from a German professional football club"**. *Applied Economics Letters*, 24(17), 1222-1227.
- Koonce, Jr., G. E. (2012). **"Role Transition of National Football League Retired Athletes: A Grounded Theory Approach (doctoral dissertation)"**. Marquette University, Milwaukee, Wisconsin, United States.
- Lally, P., & Kerr, G. (2005). **"The career planning, athletic identity, and student role identity of intercollegiate student athletes"**. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 76(3), 275-290.
- Lavallee, D., & Robinson, H. K. (2007). **"In pursuit of an identity: A qualitative exploration of retirement from women's artistic gymnastics"**. *Psychology of Sport and Exercise*, 8, 119-141.
- Lavallee, D., & Wylleman, P. (2000). **"Career transitions in sport: International perspectives"**. Morgantown, WV: Fitness Information Technology.
- Locher, J. M. (2016). **"Factors impacting the retirement experience of professional football players"**. Master's thesis. Vanderbilt University, Nashville, Tennessee, United States.
- McPherson, B. D. (1978). **"Former professional athletes' adjustment to retirement"**. *The Physician and Sportsmedicine*, 6(8), 52-59.
- Merkel, S., Schmidt, S. L., & Torgler, B. (2017). **"The effect of individual uncertainty on the specificity of human capital: Empirical evidence from career developments in professional soccer"**. *Applied Economics*, 49(21), 2083-2095.
- Mitchell, T. (2015). **"Identity in elite youth professional football"**. Doctoral dissertation. Liverpool John Moores University, Liverpool, United Kingdom.
- Parker, K. B. (1994). **"Has-Beens" and "Wanna-Bes: Transition experiences of former major college football players"**. *The Sport Psychologist*, 8, 287-304.
- Pearson, R. E., & Petitpas, A. (1990). **"Transitions of athletes: Developmental and preventive perspectives"**. *Journal of counseling and Development*, 69, 7-10.
- Petitpas, A. J., Champagne, D. E., Chartrand, J. M., Danish, S. J., & Murphy, S. (1997). **Athlete's guide to career planning: Keys to**

success from the playing field to professional life. Champaign, IL: Human Kinetics.

- Rosenberg, E. (1980). **“Social disorganization aspects of professional sports careers”**. *Journal of Sport and Social Issues*, 4(4), 14-25.
- Ryba, T. V., Stambulova, N. B., Ronkainen, N. J., Bundgaard, J., & Selanne, H. (2015). **“Dual career pathways of transnational athletes”**. *Psychology of Sport and Exercise*, 21, 125-134.
- Salmela, J. H. (1994). **“Phases and transitions across sport careers”**. In D. Hackfort (Ed.), *Psycho-Social Issues and Interventions in Elite Sports* (pp. 11-28). Frankfurt, Germany: Lang.
- Schlossberg, N. K. (1981). **“A model for analyzing human adaptation”**. *The Counseling Psychologist*, 9(2), 2-18.
- Schmidt, S. L., Torgler, B., & Jung, V. (2017). **“Perceived tradeoff between education and sports career: Evidence from professional football”**. *Applied Economics*, 49(29), 2829-2850.
- Stambulova, N. (2003). **“Symptoms of a crisis-transition: A grounded theory study”**. In N. Hassmen (Ed.), *SIPF yearbook 2003* (pp. 97-109). Örebro: Örebro University Press.
- Stambulova, N. B. (1997). **“Transitional period of Russian athletes following sports career termination”**. In R. Lidor & M. Bar-Eli (Eds.), *Proceedings of the 9th World Congress of Sport Psychology* (pp. 658-660). Netanya, Israel: International Society of Sport Psychology.
- Stambulova, N. B., & Ryba, T. V. (2013). **Athletes' careers across cultures**. Abingdon, UK: Routledge.
- Stambulova, N. B., Engström, C., Franck, A., Linnér, L., & Lindahl, K. (2015). **“Searching for an optimal balance: Dual career experiences of Swedish adolescent athletes”**. *Psychology of Sport and Exercise*, 21, 4-14.
- Strauss, A., & Corbin, J. (1990). **Basics of qualitative research**. Newbury Park, CA: Sage
- Taylor, J., & Ogilvie, B. C. (1994). **“A conceptual model of adaptation to retirement among athletes”**. *Journal of Applied Sport Psychology*, 6, 1-20.
- Wylleman, P., & Lavallee, D. (2004). **“A developmental perspective on transitions faced by athletes”**. In M. Weiss (Ed.), *In Developmental sport and exercise psychology: A life span perspective* (pp. 507-527). Morgantown, WV: Fitness Information Technology.